

"Zekâ dolu, tutkulu, acımasız ve esaslı bir kitap. Olivia Laing yalnızlığın köklerini, ürkütücü sonuçlarını ve sanatla olan karmaşık ama güzel ilişkilerini korkusuzca takip edip çarpıcı, dokunaklı ve büyüleyici bir eser ortaya çıkarmış."

-HELEN MACDONALD

YALNIZ ŞEHİR

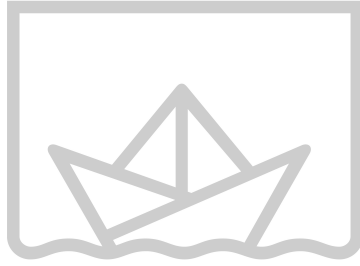
YALNIZ OLMA SANATINDA MACERALAR

OLIVIA LAING

Olivia Laing

Günümüzün önde gelen anı ve deneme yazarlarından biri olan Olivia Laing kariyeri boyunca çeşitli gazete ve dergilerde çalıştı. The Guardian ve New York Times'ta yazmaya devam eden Laing 2007 – 2009 yılları arasında The Observer'ın baş edebiyat editörlüğünü yaptı. Bugüne kadar üç kitap yayımlayan yazar her kitabıyla büyük beğeni topladı ve eleştirmenlerden tam not alıp yayımlandığı yılların en iyi kitapları listelerine girdi. Yayınevimiz yazarın diğer kitaplarını da yayımlayacaktır.

i t h a k i

Yalnız Şehir: Yalnız Olma Sanatında Maceralar
Olivia Laing

Orjinal Adı:
The Lonely City: Adventures in the Art of Being Alone

Ithaki Yayınları - 1306

Yayın Sorumlusu: *Alican Saygı Ortanca*

Yayıma Hazırlayan: *Burcu Uluçay*

Düzeltili: *Alican Saygı Ortanca*

Kapak Tasarımı: *Hamdi Akçay*

Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: *Pınar Demirhan*

1. Baskı, Şubat 2018, İstanbul

ISBN: 978-605-375-768-9

Sertifika No: 11407

Türkçe çeviri © Gizem Gözde Uçar, 2018

© Olivia Laing, 2016

© İthaki, 2018

Bu eserin tüm hakları Canonangate Books Ltd. ile yapılan anlaşma sonucunda Antolia Lit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla satın alınmıştır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

Greta Garbo, 1935, çeken: Lisa Larsen. The LIFE Picture Collection/Getty Images'in izniyle.

Edward Hopper, 1941, çeken: Arnold Newman. Getty Images'in izniyle.

Warhol telefonda, 1972, çeken Michael Ochs. Michael Ochs Archives/Getty Images'in izniyle.

David Wojnarowicz elinde yılanla, 1981, çeken: Peter Hujar. © 1987 The Peter Hujar Archive LLC. Courtesy Pace/MacGill Gallery NY and Fraenkel Gallery CA.

Henry Darger, 1971, çeken: David Berglund.

Klaus Nomi, 1979, çeken: William Coupon. William Coupon'un izniyle.

WE LIVE IN PUBLIC'ten bir sahne, 1999. Interloper Films'in izniyle.

Andy Warhol'un Alice Neel'a poz verirken çekilen polaroid fotoğrafı, 1970, çeken: Brigid Berlin. Copyright Brigid Berlin. Tüm hakları saklıdır. Vincent Fremont Enterprises, Inc'in izniyle.

Arthur Rimbaud New York'ta (Times Meydanı), 1978-79, çeken: David Wojnarowicz (jelatin-gümüş baskı, 8 x 10 inç). Estate of David Wojnarowicz and P.P.O.W. Gallery, New York'un izniyle.

İthaki™ Penguin Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.

Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy - İstanbul

Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34

editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık

Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul

Tel: (0212) 613 30 06 - Faks: (0212) 613 51 97

Sertifika No: 29652

Olivia Laing

YALNIZ ŞEHİR

Yalnız Olma Sanatında Maceralar

ithaki

Çeviren

Gizem Gözde Uçar

*Eğer yalnızsan,
bu senin için*

i t h a k i

Ve herkes bir başkasını tamamlıyordu
Romalılar 12:5

i t h a k i

İÇİNDEKİLER

1	Yalnız Şehir	11
2	Camdan Duvarlar	19
3	Yüreğim Senin Sesinle Açılıyor	53
4	Ona Âşık Olunca	99
5	Gerçek Olmayanın Diyarlarında	135
6	Dünyanın Sonunun Başlangıcında	173
7	Hayaletler Oluşturmak	209
8	Garip Meyve	243
	<i>Notlar</i>	271
	<i>Bibliyografi</i>	287
	<i>Teşekkürler</i>	299

1

YALNIZ ŞEHİR

Gece vakti bir pencerenin önünde durduğunuzu düşünün. Belki bir binanın altıncı katındasınız ya da on yedinci, belki de kırk üçüncü katında. Şehir önünüzde hücre hücre duruyor; yüz binlerce pencere, bazıları karanlık ve bazıları yeşil, beyaz ya da altın rengi bir ışıkla aydınlanmış. İçeride yabancılar oraya buraya koşturup, işlerine bakıyorlar. Onları görebiliyorsunuz ama onlara uzanamıyorsunuz. İşte dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir gece yaşanabilecek bu sıradan olgu, en sosyal insana bile bir yalnızlık ürpertisi ve özlemle karışık teşhir olmanın getirdiği garip duyguyu verir.

Herhangi bir yerde yalnız olabilirsiniz. Ancak bir şehirde milyonlarca insanla birlikte yaşamakla gelen yalnızlığın kendine has bir tadı vardır. Bu durumun şehirde yaşamakla yani başka bir sürü insanın varlığıyla çeliştiği düşünülebilir. Ama başka insanlara sadece fiziksel olarak yakın olmak, insanın içinde hissettiği yalnızlığı dağıtmaya yeterli değil. Başkalarıyla dip dibe yaşarken bile insanın terk edilmiş hissetmesi mümkün, hatta çok kolay. Őehirler ıssız yerler olabilir. Bunu kabul ettiğimizde, yalnızlığın her zaman fiziksel olarak tek başına kalmayı gerektirmediğini, daha çok insanlarla ilişkilerin, yakınlığın ve bağlantının kurulamaması ya da zayıf kalması olduğunu görebiliriz. Yani yalnızlık, ne sebeple olursa olsun arzulanan kadar yakınlık kurulamaması durumudur. Sözlüđe göre *mutsuzluk*, *insanın başkalarının*

arkadaşlığında yoksun kalmasının bir sonucudur. Öyleyse, mutsuzluğun en yüce halini kalabalıkta alması çok şaşılacak şey değil.

Yalnızlığı itiraf etmesi çok zor, kategorilere ayırması da. Yalnızlık, yollarının sıkça keşiştiği depresyon gibi, bir insanın kolay gülmesi ya da kızıl olması gibi insan yapısı ile alakalı olabilir. Yalnızlık geçici olabilir, dış etkenlere tepki olarak bir çıkıp bir kaybolabilir; yas tutarken, ayrılıkların ardından ya da sosyal çevrenin değiştirilmesinden sonra gelen yalnızlıklar böyledir.

Depresyon gibi, melankoli ya da huzursuzluk gibi yalnızlık da hastalık olarak sayılmaya tabi. Yalnızlığın hiçbir amaca hizmet etmediği kesin şekilde söylenmekte. Hatta Robert Weiss'in bu konudaki ufuk açıcı çalışmasında söylediği gibi "hiçbir yönden telafi edilemeyen kronik bir hastalıktır." Buna benzer söylemlerin, insanlık olarak amacımızın eşleşmiş yaratıklar olmamız ya da mutluluğun kalıcı bir mülk olması gerektiği inancı ile bağlantısı var. Ama herkes aynı kaderi paylaşmıyor. Belki yanılıyorum ama bence yaşanan hiçbir deneyim anlamdan, zenginlikten ve bir tür değerden tamamen yoksun olamaz.

Virginia Woolf, 1929 senesinde tuttuğu günlüğünde analiz etmesinin aydınlatıcı olacağını düşündüğü bir çeşit *içsel yalnızlık* hissinden bahsetmiştir. "Eğer bu hissi yakalayabilseydim, yakalardım: Kişinin yaşanabilir dünyadaki yalnızlık ve sessizlikten güç alarak gerçek dünya hakkında şarkı söylemesi hissi." Yalnızlığın sizi başka şekilde ulaşamayacağınız bir gerçeklik deneyimine sürüklüyor olması fikri ilginç.

Yakın zaman önce, beton ve camdan yapılmış, insan dolu adada yani New York City'de belli bir süre geçirdim. Düzenli bir yalnızlığı iskân edindim. Parıldayan akvaryumlarından dışarı, geceye doğru bakan yalnız insanlardan biri

oldum. Çok kolay bir deneyim olmamasına rağmen beni Woolf'un haklı olup olmadığını düşünmeye itti. Deneyimleyecek gözle görülenden fazlası var mıydı? Ya da yalnızlık bir insanı hayatta olmanın ne demek olduğu gibi daha büyük soruları sormaya mı zorluyordu?

İçimde yanıp tutuşan sorular vardı. Bunları sadece bir birey olarak değil aynı zamanda içinde yaşadığımız yüzyıla ait bir vatandaş olarak, bu piksel devriminin bir parçası olarak merak ediyordum. Yalnız olmak ne demek? Başka insanlarla samimi bir şekilde ilişki kurmazsak nasıl yaşıyoruz? Başka insanlara nasıl bağlanıyoruz, özellikle de konuşma konusunda zorluk çekiyorsak? Fiziksel yakınlık yalnızlığın çaresi mi? Ve eğer öyleyse, bedenimiz ya da cinselliğimiz yanlış ya da zararlı olarak düşünülüyorsa, hastaysak ya da güzellikten yoksunsak ne oluyor? Teknoloji bize bu konularda yardımcı mı oluyor? Bizi birbirimize daha yakın mı kılıyor yoksa ekranların arkasına mı hapsediyor?

Ben bu sorularla kafası karışan tek kişi değildim. Her çeşit yazar, sanatçı, yapımcı ve söz yazarı öyle ya da böyle yalnızlık konusunu ele almış, ona hâkim olmak ve doğurduğu meselelerle mücadele etmek istemişti. Ben ise o zamanlar görsellere âşık oluyordum, başka yerde bulamadığım teselli onlarda buluyordum. İşte bu yüzden kendimi, araştırmamın çoğunu görsel sanat dünyasında yaparken buldum. Başkalarının da benimle aynı durumu iskân edinmiş olduğunu gösteren fiziksel kanıtlar ve ilintiler bulma arzusuna karşı koyamamıştım. Manhattan'da geçirdiğim süre boyunca yalnızlık duygusunu dile getiren ya da bu duygudan muzdarip sanat eserleri toplamaya başladım, bunlar arasında modern şehir hayatında dışa vurulmuş ve özellikle New York'ta dışa vurulmuş, geçtiğimiz yetmiş küsur sene içinde ortaya konmuş eserlere odaklandım.

Aslında başlarda beni çeken görsellerin kendileriydi ancak içlerine süzıldükçe görüntülerin arkasındaki insanlarla karşılaşmaya başladım: Bu insanlar hem kendi hayatlarında hem de işlerinde yalnızlıkla boğuşmuşlardı. Bu yalnız şehri belgelemiş olan ve işleri beni eğitmiş ya da etkilemiş insanlardan ilerleyen sayfalarda bahsettim. Bu insanların arasında Alfred Hitchcock, Valerie Solanas, Nan Goldin, Klaus Nomi, Peter Hujar, Billie Holiday, Zoe Leonard ve Jean Michel Basquiat bulunmakta. Ancak dört sanatçıya daha yakından ilgi duydum: Edward Hopper, Andy Warhol, Henry Darger ve David Wojnarowicz. Hepsi yalnızlığın daimi sakini değildi, belki de bu yüzden çeşitli pozisyonlar ve saldırı açıları sunuyorlardı. Ancak hepsi insanlar arasındaki uçurumlara karşı, kalabalıklar içinde nasıl ada ada ıssız kalılabildiğine karşı aşırı duyarlıydı.

Bu, özellikle yatışmak bilmez sosyalliğiyle ünlü olan Andy Warhol'un durumunda biri için pek olası değilmiş gibi gözüküyor. Sanki ışıltılı arkadaşlarından ayrı olduğu tek bir an yoktu, ama çalışmalarını hayatı boyunca boğuşmuş olduğu yalnızlık ve bağlanma problemleri üzerine. Warhol'un sanatı insanların arasındaki mesafeleri gözlemleyerek yakınlık ve uzaklık, samimiyet ve ayrılık üzerine büyük bir felsefi inceleme yapar. Birçok yalnız insan gibi Warhol da eşyaları istifleme tiryakisiydi. Etrafını birçok obje ile sararak insani yakınlığın taleplerine karşı bariyerler kuruyordu. Fiziksel temastan korktuğundan, kamera ve ses kayıt cihazlarından oluşan zırhına bürünmeden pek dışarı çıkmazdı. Onları etkileşimler arasında bir tampon gibi, bu etkileşimleri parçalamak için kullanıyordu; bu davranış, bizim sözde bağlanma çağımızda teknolojiyi nasıl kullandığımızımıza da ışık tutabilir.

İnsanların arasına karışmayı sevmeyen sanatçı Henry Darger tam zıt uç noktayı benimsedi. Hademelik yapan

Darger, Chicago'da bir pansiyonda yalnız yaşadı. Neredeyse arkadaşlıktan ya da izleyicilerden tamamen yoksun bir şekilde, inanılmaz ve korkunç varlıklarla dolu hayali bir evren yarattı. 70 yaşında istemeden odasından ayrılmak zorunda kalıp bir Katolik misyoner evinde öldüğünde, odasının yüzlerce zarif ve rahatsız edici resimlerle dolu olduğu görüldü. Bu işlerini daha önce başka bir insana hiç göstermemişti. Darger'ın hayatı, yalnızlığı tetikleyen sosyal kuvvetleri ve hayal gücünün buna karşı direnmek için nasıl çalışabileceğini gösteriyor.

Bu sanatçıların hayatları sosyalleşme açısından aynı olmadığı gibi, işleri de yalnızlık konusunu farklı şekillerde işledi veya etrafında dolaştı. Bazen bu konuyu doğrudan ele alırken bazen seks, hastalık ve suiistimal gibi kendileri damgalanmaya veya yalnızlığa neden olan konuları işlediler. Edward Hopper, sırk gibi ve suskun bir adam, bazen inkâr etmesine rağmen şehir hayatındaki yalnızlığı görsel olarak ifade etmekle, onu boyalarla tercüme etmekle meşguldü. Onun terk edilmiş kafelerin, ofislerin ve otel lobilerinin camlarının ardından bakan yalnız adam ve kadın görüntüleri hâlâ şehrin yalnızlığını anlatan önemli görseller arasındadır.

Yalnızlığın nasıl görüldüğünü gösterebilirsiniz. Ayrıca ona karşı silahlanabilirsiniz de; iletişim araçları olarak hizmet edecek şeyler yapabilir, sansüre ve sessizliğe karşı direnebilirsiniz. İşte bu David Wojnarowicz'in motivasyonuydu. Kendisi hâlâ hak ettiği kadar tanınmayan Amerikalı sanatçı, fotoğrafçı ve aktivistti. 1992'de AIDS yüzünden hayatını kaybetti ve onun cesur, sıradışı işleri beni ıssızlığım da utanç dolu bir şekilde yalnız olduğum hissini yükünden kurtarmıştır.

Anlamaya başlamıştım, yalnızlık kalabalık bir yerdikendi içinde bir şehirdi. Ve biri bir şehirde yaşamaya başla-

dı mı, hatta burası Manhattan gibi titizlikle ve mantıkla inşa edilmiş bir şehir bile olsa, ilk başlayacağı nokta kaybolmak olur. Zamanla kafanızda bir harita oluşmaya başlar, sevdiğiniz yerler ve tercih ettiğiniz yollardan oluşan bir koleksiyon: Başka bir kişinin asla kopyasını çıkaramayacağı ya da çoğaltamayacağı bir labirent. O yıllarda inşa etmekte olduğum ve şimdilerde de devam etmekte olan şey bir yalnızlık haritası. Bu haritayı hem ihtiyaçtan hem ilgimi çekmesinden dolayı, kendi deneyimlerim ile başkalarının deneyimlerini bir araya getirerek yaptım. Yalnız olmak ne demektir ve bu yalnızlık insanların hayatlarında nasıl işlev görüyordu anlamak istedim. Anlayayım ki sanat ile yalnızlık arasındaki karmaşık ilişkinin şemasını çıkarmaya teşebbüs edebileyim.

Uzun zaman önce Dennis Wilson'ın bir şarkısını dinlerdim. Beach Boys dağıldıktan sonra yaptığı *Pacific Ocean Blue* adlı albümünden bir şarkıydı. Çok sevdiğim bir söz vardı orada: *Yalnızlık çok özel bir yerdir*. Gençken, ağustos akşamları yatağımda oturmuş bu yeri bir şehir olarak hayal ediyordum, belki akşam oluyordu, herkes evinin yolunu tutmuştu ve neon ışıkları titreyerek hayat buluyordu. O zaman bile kendimi oranın vatandaşı olarak görüyordum ve Wilson'ın bu yeri tanımlama şeklini seviyordum; orayı hem bereketli hem de korkutucu yapmıştı.

Yalnızlık çok özel bir yerdir. Her zaman Wilson'ın sözlerinin gerçekliğini görmek kolay değil ama seyahatlerim sırasında onun haklı olduğu görüşüne vardım; yalnızlık kesinlikle tamamen değersiz bir tecrübe değildi, aslında ihtiyacımız olan ve değer verdiğimiz şeyin tam kalbine doku- nan bir tecrübeydi. Yalnız şehirden birçok güzel şey çıktı: yalnızlıkla dövülmüş şeyler ve onu telafi etme işlevini gören birçok şey.

i t h a k i

